

ਖੇਤੀ ਸੰਦੇਸ਼

ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦਾ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਤਿਹੀਤਲ ਅਖਬਾਰ

18 ਮਾਰਚ, 2026 | ਅੰਕ: 446

ਸੰਪਾਦਕ
ਡਾ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗਿੱਲ
ਸਹਿ ਸੰਪਾਦਕ
ਡਾ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ

ਅੰਦਰ ਝਾੜ

- 02**
ਹਲਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ: ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਆਮਦਨ.....
- 03**
ਗੰਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਰੱਤਾ ਰੋਗ ਅਤੇ ਕਾਂਗਿਆਰੀ.....
- 04**
ਨਰਮੇ ਦਾ ਝਾੜ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਤਰਲ ਜੀਵਾਣੂ ਖਾਦ....
- 05**
ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਬੀਜ ਕਿੱਟਾਂ ਖਰੀਦੋ.....
- 06**
ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲੇ ਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ .....
- 07**
ਬੇਰ ਦੀ ਸਫਲ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਨੁਕਤੇ.....
- 08**
ਪਾਣੀ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਵਾਤਾਵਰਨ.....

ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲੁਧਿਆਣਾ

ਖੇਤੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਪਣਾਓ, ਵਧਮੁੱਲਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਰਾਓ

ਕਿਸਾਨ ਮੇਲੇ

20-21 ਮਾਰਚ, 2026

ਲੁਧਿਆਣਾ

24 ਮਾਰਚ

ਬਠਿੰਡਾ

27 ਮਾਰਚ

ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ

ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਸਭ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਹੈ

ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਦੇ ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲਿਆਂ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਚਾਰ ਮੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪੂਰਵਕ ਲਗ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਅਗਲਾ ਮੇਲਾ ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ 20 ਅਤੇ 21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨੀ ਸਮਾਰੋਹ ਸਵੇਰੇ 11 ਵਜੇ ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਓਪਨ ਥੀਏਟਰ ਵਿਖੇ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਸਤਿਬੀਰ ਸਿੰਘ ਗੋਸਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਮੇਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਪਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਡਾ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਕਿਸਾਨ ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਲਈ ਪੁੱਜ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ, ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਅਤੇ ਪਨੀਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖੇਤੀ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਨਵੀਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਹੁੱਈਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ ਖੁੱਲਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ।

ਹਲਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ: ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਆਮਦਨ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਘਰੇਲੂ ਉਦਯੋਗ

ਹਲਦੀ ਭਾਰਤੀ ਰਸੋਈ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਸਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਖਾਣੇ ਨੂੰ ਸੁਆਦ ਅਤੇ ਰੰਗ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਔਸ਼ਧੀ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਉਤਪਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਕਰਕਿਊਮਿਨ ਤੱਤ ਸਿਹਤ ਲਈ ਬਹੁਤ ਲਾਭਕਾਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦੀ ਮੰਗ ਦੇਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਤਾਜ਼ਾ ਗੰਢੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਵੇਚ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਕਾ ਕੇ ਅਤੇ ਪੀਸ ਕੇ ਪਾਊਡਰ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਾਫੀ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਫਸਲ ਦੀ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਧਾਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਟਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੰਢੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੰਦਗੀ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਭੱਗ ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਤੱਕ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਿਊਰਿੰਗ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਦਮ ਨਾਲ ਰੰਗ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧ ਹੋਰ ਨਿਖਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਟੋਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵੀ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੰਢੀਆਂ ਨੂੰ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ 10-15 ਦਿਨ ਤੱਕ ਸੁਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਨਮੀ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਸੂਰਜੀ ਡ੍ਰਾਇਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਇਹ ਕੰਮ ਹੋਰ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੋਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰੀ ਖੁਰਦਰੀ ਪਰਤ ਹਟਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਖੀਰ ਵਿੱਚ ਪਲਵਰਾਈਜ਼ਰ ਜਾਂ ਮਸਾਲਾ ਗ੍ਰਾਈਂਡਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਬਰੀਕ ਪਾਊਡਰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਨਮੀਂ ਅਤੇ ਹਵਾ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੈਕਟਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਬੂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਬਣੀ ਰਹੇ।

ਬਹੁ-ਉਪਯੋਗ: ਇਸ ਫਸਲ ਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਮਸਾਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਕਈ ਮੁੱਲ ਵਧਾਏ ਉਤਪਾਦ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ ਤਾਜ਼ੀ ਗੰਢੀ ਦਾ ਅਚਾਰ ਸਿਹਤ ਲਈ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੈਂਡੀ, ਹਰਬਲ ਚਾਹ ਮਿਕਸ, ਗੋਲਡਨ ਮਿਲਕ ਪ੍ਰੀਮਿਕਸ ਅਤੇ ਪੇਸਟ ਵਰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਰਬਲ ਸਾਬਣ, ਫੇਸ ਪੈਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੁੰਦਰਤਾ ਉਤਪਾਦ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਨਵੇਂ ਆਮਦਨੀ ਸਰੋਤ ਤਿਆਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਛੋਟੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਯੂਨਿਟ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਡੇ ਪੂੰਜੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਬਾਲਣ ਵਾਲਾ ਭਾਂਡਾ, ਸੂਰਜੀ ਡ੍ਰਾਇਰ, ਪੋਲਿਸ਼ਿੰਗ ਡਰੱਮ, ਪਲਵਰਾਈਜ਼ਰ ਅਤੇ ਪੈਕਿੰਗ ਮਸ਼ੀਨ ਵਰਗੇ ਸਧਾਰਣ ਉਪਕਰਣਾਂ ਨਾਲ ਲਗਭਗ 70 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ 1 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਖਰਚ 'ਤੇ ਇਹ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਮਦਨ ਦਾ ਸਰੋਤ: ਲਗਭਗ 100 ਕਿਲੋ ਤਾਜ਼ੀ ਫਸਲ ਤੋਂ ਕਰੀਬ 20-25 ਕਿਲੋ ਸੁੱਕਾ ਮਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਪਾਊਡਰ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਪੈਕਿੰਗ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ 250 ਤੋਂ 350 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਤੱਕ ਵਿਕ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਬ੍ਰਾਂਡ ਦੇ ਨਾਂਅ ਨਾਲ ਪੈਕਿੰਗ ਕਰਕੇ ਸਥਾਨਕ ਮਾਰਕੀਟਾਂ, ਕਿਸਾਨ ਮੇਲਿਆਂ ਜਾਂ ਕਿਸਾਨ ਉਤਪਾਦਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਕਰੀ ਕਰਨ, ਤਾਂ ਆਮਦਨ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਨਵੇਂ ਮੌਕੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਬਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ, ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਕਪੂਰਥਲਾ
ਮੋਬਾਇਲ: 98142-45666

ਗੰਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਰੱਤਾ ਰੋਗ ਅਤੇ ਕਾਂਗਿਆਰੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਬੀਜ ਸੋਧ ਜ਼ਰੂਰੀ

ਰੱਤਾ ਰੋਗ: ਗੰਨੇ ਦੀ ਫਸਲ 'ਤੇ ਕਈ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਹਮਲਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਫਸਲ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਰੱਤਾ ਰੋਗ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਗੰਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਝਾੜ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗੁਣਵੱਤਾ ਤੇ ਵੀ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਗੰਨਾ ਉਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਲ 2021-2022 ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਈ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਪਠਾਨਕੋਟ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਨੇ ਗੰਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ। ਰੱਤਾ ਰੋਗ ਦੇ ਹਮਲੇ ਕਰਕੇ ਗੰਨੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਸੀ ਓ 238 ਜੋ ਕਿ ਤਕਰੀਬਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 60% ਰਕਬੇ ਤੇ ਉਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਦਾ ਲਗਭਗ ਸਫਾਇਆ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਉੱਲੀ ਨਾਲ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੰਨੇ ਦਾ ਕੈਂਸਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਹਮਲਾ ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਫਸਲ ਦੀ ਵਾਢੀ ਤੱਕ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ: ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਲੱਛਣ ਗੰਨੇ ਦੇ ਤੀਜੇ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਪੱਤੇ 'ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਪੀਲਾ ਰੰਗ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ, ਬਾਕੀ ਪੱਤੇ ਵੀ ਰੰਗ ਗੁਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਾਰਾ ਝੁੰਡ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 10-15 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੂਟਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਬਿਮਾਰੀ ਵਾਲੇ ਗੰਨੇ ਨੂੰ ਚੀਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਗੁੱਦਾ ਗੂੜ੍ਹੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਦਿਖਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਰੰਗ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਗੰਨਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਵਰਗੀ ਬਦਬੂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਪੱਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਲਾਲ ਧਾਰੀਆਂ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬਚਾਅ: ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਫੈਲਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਰੋਤ ਰੋਗੀ ਬੀਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਜਿਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਅਨੁਕੂਲ ਹਾਲਤਾਂ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਨਮੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੀਂਹ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਅਤੇ ਸਿੰਚਾਈ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਕਣ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰੱਤਾ ਰੋਗ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵਾਲੇ ਗੰਨੇ ਜੇਕਰ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਏ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਬਿਮਾਰੀ ਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਗੰਨੇ ਦੀ ਕਾਂਗਿਆਰੀ: ਗੰਨੇ ਦੀ ਕਾਂਗਿਆਰੀ ਵੀ ਉੱਲੀ ਨਾਲ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਗੰਨੇ ਵਿੱਚ ਝਾੜ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਹਮਲਾ ਮੁਢਲੀ ਫਸਲ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਹਮਲੇ ਕਰਕੇ ਗੰਨੇ ਦੀ ਮੁੱਖ ਸ਼ਾਖ ਛਾਂਟੇ ਵਰਗੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਉੱਲੀ ਦੇ ਕਾਲੇ ਧੂੜੇ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ: ਇਸ ਰੋਗ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਗੰਨੇ ਦੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਫੁੱਟਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਂਗਿਆਰੀ ਰੋਗ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਫੈਲਾਅ ਬਿਮਾਰੀ ਵਾਲੇ ਬੀਜ (ਗੁਲੀਆਂ/ਪੋਰੀਆਂ) ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਰੋਗ ਦੀ ਉੱਲੀ ਦੇ ਕਣ ਹਵਾ ਰਾਹੀਂ ਫੈਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਵਾਸਤੇ ਸਰਵਪੱਖੀ ਢੰਗ ਅਪਣਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਬਚਾਅ: ਰੋਗ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹੀ ਉਗਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਦੇ ਵੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵਾਲੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬੀਜ ਨਾ ਲਵੋ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਬੀਜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਰੋਗੀ ਬੀਜ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਫਸਲ ਦਾ ਜੰਮ ਵੀ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੀਜ ਨੂੰ 0.1% ਐਮੀਸਟਾਰ ਟੋਪ 325 ਐਸ ਸੀ (ਅਜ਼ੋਕਸੀਸਟਰੋਬਿਨ + ਡਾਈਫਿਨੋਕੋਨਾਜ਼ੋਲ) ਨਾਲ ਸੋਧ ਲਵੋ। ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ 100 ਮਿ.ਲਿ. ਐਮੀਸਟਾਰ ਟੋਪ ਨੂੰ 100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਲਓ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਗੁੱਲੀਆਂ/ਪੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਘੋਲ ਵਿੱਚ ਡੋਬ ਕੇ ਸੋਧ ਲਓ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 60 ਅਤੇ 90 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ 200 ਮਿ.ਲਿ. ਐਮੀਸਟਾਰ ਟੋਪ ਨੂੰ 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰ ਦਿਓ।

ਰੱਤਾ ਰੋਗ

ਕਾਂਗਿਆਰੀ

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੱਲ, ਪੌਦਾ ਰੋਗ ਵਿਭਾਗ, ਪੀ.ਏ.ਯੂ.
ਮੋਬਾਇਲ: 94637-47280

ਨਰਮੇ ਦਾ ਝਾੜ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਤਰਲ ਜੀਵਾਣੂ ਖਾਦ

ਜੀਵਾਣੂ ਖਾਦ

ਨਰਮਾ

ਨਰਮਾ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰੇਸ਼ੇਦਾਰ ਫ਼ਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਨਕਦੀ ਫ਼ਸਲ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਫ਼ਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੌਸ਼ਕ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਉਪਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਜੀਵਾਣੂ ਖਾਦ ਇੱਕ ਟਿਕਾਊ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੱਖੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਜੀਵਾਣੂ ਖਾਦਾਂ ਵਪਾਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਠੋਸ ਅਤੇ ਤਰਲ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਠੋਸ ਜੀਵਾਣੂ ਖਾਦਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਛੇਤੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਰਲ ਜੀਵਾਣੂ ਖਾਦਾਂ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਵਿਕਲਪ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਨਰਮੇ ਦਾ ਝਾੜ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਤਰਲ ਜੀਵਾਣੂ ਖਾਦ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਤਰਲ ਜੀਵਾਣੂ ਖਾਦ ਦੀ ਮਿਆਦ 180 ਦਿਨ ਤੱਕ ਹੈ।

ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਵਿਧੀ

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 100 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਤਰਲ ਜੀਵਾਣੂ ਖਾਦ ਨੂੰ 125-150 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਇੱਕ ਘੋਲ ਤਿਆਰ ਕਰੋ। ਇਸ ਘੋਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਏਕੜ ਦੇ ਨਰਮੇ ਦੇ ਬੀਜ ਪਾਓ ਅਤੇ 2 ਘੰਟਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਰੱਖ ਦਿਓ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਪਰੋਕਤ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ 30 ਮਿੰਟ ਲਈ ਛਾਂਵੇਂ ਸੁਕਾਓ ਅਤੇ ਫਿਰ ਬਿਜਾਈ ਕਰੋ।

ਤਰਲ ਜੀਵਾਣੂ ਖਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਮੇਂ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ

1. ਤਰਲ ਜੀਵਾਣੂ ਖਾਦ ਜੀਵਤ ਉਤਪਾਦ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਭੰਡਾਰਨ ਦੌਰਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਛਾਂਵੇਂ ਰੱਖੋ।
2. ਮਿਆਦ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਤੋਂ।
3. ਤਰਲ ਜੀਵਾਣੂ ਖਾਦ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਰਸਾਇਣਕ ਪਦਾਰਥ ਨਾ ਮਿਲਾਓ।
4. ਕੇਵਲ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਜੀਵਾਣੂ ਖਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।
5. ਤਰਲ ਜੀਵਾਣੂ ਖਾਦ ਨੂੰ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪਾਓ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਮੌਜੂਦ ਜੀਵਤ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਗੁਲਾਬ ਪਾਂਡਵ ਅਤੇ ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਸਕੂਲ ਆਫ ਆਰਗੈਨਿਕ ਅਤੇ ਨੈਚੁਰਲ ਫਾਰਮਿੰਗ
ਮੋਬਾਇਲ: 98726-56426

ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਬੀਜ ਕਿੱਟਾਂ ਖਰੀਦੋ ਖੁਰਾਕੀ ਆਤਮਨਿਰਭਰਤਾ ਵੱਲ ਕਦਮ ਵਧਾਓ

ਬੀਜ ਕਿਸਾਨੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁੱਢਲਾ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਰਮਾਇਆ ਹੈ। ਵਧੀਆ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲਾ ਬੀਜ ਹੀ ਚੰਗੀ ਫ਼ਸਲ ਅਤੇ ਵੱਧ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ (ਪੀ.ਏ.ਯੂ), ਲੁਧਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿੱਟਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕਿੱਟਾਂ ਹਾੜੀ ਅਤੇ ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਪਲੱਬਧ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਾਲਾਂ ਅਤੇ ਤੇਲਬੀਜ, ਚਾਰੇ, ਮੋਟੇ ਅਨਾਜਾਂ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਬੀਜ ਘਰੇਲੂ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦਾਲਾਂ ਅਤੇ ਤੇਲਬੀਜ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਵਾਲੀ ਕਿੱਟ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਿੱਟ ਵਿੱਚ ਗਰਮੀ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੂੰਗੀ (600 ਗ੍ਰਾਮ), ਗਰਮੀ ਰੁੱਤ ਦੇ ਮਾਂਹ (300 ਗ੍ਰਾਮ), ਸੋਇਆਬੀਨ (350 ਗ੍ਰਾਮ), ਮੂੰਗਫਲੀ (300 ਗ੍ਰਾਮ) ਅਤੇ ਤਿਲ (100 ਗ੍ਰਾਮ) ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਪੌਸ਼ਟਿਕਤਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹਨ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹਨ। ਦਾਲਾਂ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਦਾ ਵਧੀਆ ਸਰੋਤ ਹਨ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਧਾ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਵਧਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਚਾਰੇ ਵਾਲੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਕਿੱਟ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਚਾਰੇ ਵਾਲੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਸਾਉਣੀ ਰੁੱਤ ਦੀ ਕਿੱਟ ਵਿੱਚ ਚਾਰੇ ਵਾਲੀ ਮੱਕੀ (2 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ), ਬਾਜਰਾ (450 ਗ੍ਰਾਮ), ਜਵਾਰ (ਚਰੀ) (1 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ) ਅਤੇ ਗਿੰਨੀ ਘਾਹ (100 ਗ੍ਰਾਮ) ਦੇ ਬੀਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਰਾ ਅਤੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਚਾਰਾ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਵਧੀਆ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਚਾਰੇ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਵੀ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਮੋਟੇ ਅਨਾਜਾਂ (ਮਿੱਲਟਸ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਵਧਣ ਕਾਰਨ ਮੋਟੇ ਅਨਾਜਾਂ ਦੀ ਕਿੱਟ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੋਟੇ ਅਨਾਜਾਂ ਦੀ ਸਾਉਣੀ ਰੁੱਤ ਦੀ ਕਿੱਟ ਵਿੱਚ ਚੀਨਾਂ (100 ਗ੍ਰਾਮ), ਕੰਗਣੀ (100 ਗ੍ਰਾਮ), ਬਾਜਰਾ (50 ਗ੍ਰਾਮ) ਅਤੇ ਜਵਾਰ (200 ਗ੍ਰਾਮ) ਦੇ ਬੀਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਫ਼ਸਲਾਂ ਘੱਟ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਕਠਿਨ ਮੌਸਮੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਧੀਆ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੋਟੇ ਅਨਾਜ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਕਿੱਟ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਘਰੇਲੂ ਬਾਗਬਾਨੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸਾਉਣੀ ਰੁੱਤ ਦੀ ਕਿੱਟ ਵਿੱਚ ਮੌਸਮੀ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖੀਰਾ, ਘੀਆ ਤੋਰੀ, ਲੋਬੀਆ, ਘੀਆ ਕੱਦੂ, ਕਰੇਲਾ, ਤਰਵੰਗਾ, ਟੀਂਡਾ, ਭਿੰਡੀ, ਹਲਵਾ ਕੱਦੂ, ਚੱਪਣ ਕੱਦੂ, ਤਰ ਅਤੇ ਮਗਜ਼ ਕੱਦੂ ਦੇ ਬੀਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਘਰ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਨਾਲ ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਘੱਟ ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਲੋੜੀਂਦੇ ਰਸਾਇਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਉਪਲੱਬਧਤਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿੱਟਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੀਜ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਬਿਜਾਈ ਦੀ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਕਿੱਟਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਤੇ ਅਤੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਿਜਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਪੁੰਗਰਣ ਦੀ ਦਰ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਫ਼ਸਲ ਨਰੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਵਾਧੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਸੰਭਵ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਘੱਟ ਖਰਚ ਨਾਲ ਵੱਧ ਲਾਭ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਕਿੱਟਾਂ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਕੈਂਪਸ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰਾਂ ਅਤੇ ਫਾਰਮ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕੇਂਦਰਾਂ ਤੇ ਉਪਲੱਬਧ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਕਿੱਟਾਂ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦਾਲਾਂ ਅਤੇ ਤੇਲਬੀਜ ਦੀ ਕਿੱਟ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਕਿੱਟ ਦੀ ਕੀਮਤ 300/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿੱਟ ਅਤੇ ਮੋਟੇ ਅਨਾਜਾਂ ਦੀ ਕਿੱਟ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕਿੱਟ ਦੀ ਕੀਮਤ 100/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿੱਟ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ।

ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਭਿਖੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਪਟਿਆਲਾ
ਮੋਬਾਇਲ: 98728-73417

ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲੇ ਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਹੋਣਗੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਿਸਾਨ

ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਬ

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ

ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ

ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਏ ਯੋਗਦਾਨ ਲਈ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਮੇਲੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ 20 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਉਦਘਾਟਨੀ ਸਮਾਰੋਹ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਇਨਾਮ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਫਸਲ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਫਸਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਿੱਤਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸਰਦਾਰਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ ਸਰਾਂ ਯਾਦਗਾਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਸ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤਰ ਸ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਪਿੰਡ ਮਨੋਲੀ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਮਾਣੋਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ 6 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ 30 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਖੇਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖੇਤੀ ਆਮਦਨ ਵਿਚ ਇਜ਼ਾਫਾ ਕਰਨ ਲਈ ਰਵਾਇਤੀ ਖੇਤੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਹਾਇਕ ਧੰਦੇ ਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੇ.ਵੀ.ਕੇ. ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖੇਤੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਘੱਟ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਜੈਵਿਕ ਖੁੰਬਾਂ ਅਤੇ ਕੰਪੋਸਟ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜੈਵਿਕ ਖੇਤੀ ਤਕਨੀਕਾਂ ਅਪਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਵੈ-ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਕਿਸਾਨ ਲਈ ਸੀ ਆਰ ਆਈ ਪੰਪਸ ਪੁਰਸਕਾਰ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬੀਰਮਪੁਰ ਦੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਿਸਾਨ ਸ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਬ ਪੁੱਤਰ ਸ. ਵਤਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਬਿੱਬ ਨੈਚੂਰਲ ਫਾਰਮ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਕੇ ਰਸਾਇਣ ਮੁਕਤ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀ 15 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਪਰ ਜੈਵਿਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਫਸਲ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਐੱਮ ਐੱਸ ਸੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਹ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚੋਂ 9 ਏਕੜ ਵਿਚ ਕਮਾਦ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਬੈਂਡ ਤਕਨੀਕ ਰਾਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਅੰਤਰ ਫਸਲੀ ਵਿਧੀ ਵਿਚ ਆਲੂ, ਮਟਰ, ਹਲਦੀ, ਗਾਜਰ, ਲਸਣ, ਪਿਆਜ਼ ਅਤੇ ਰਾਜਮਾਂਹ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਖੇਤ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਸਵੈ-ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਲਈ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਸ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤਰ ਸ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਭੁੰਦੜ ਭੈਣੀ ਦੇ 43 ਸਾਲਾ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਦਸਵੀਂ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ 8 ਏਕੜ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਨਾਲ ਠੇਕੇ ਉੱਪਰ 7 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਕਿਸਾਨ ਫਸਲ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਕਿੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਅੰਜਾਮ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਦੇ ਕ੍ਰਿਸੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ ਖੇਤੀ (ਸੰਗਰੂਰ) ਤੋਂ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼ਹਿਦ ਮੱਖੀ ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਮੁਰਗੀ ਪਾਲਣ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਖੇਤੀ ਦਾ ਨਵਾਂ ਅਧਿਆਇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਝੋਨੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਪੀ ਆਰ 126 ਅਤੇ ਪੂਸਾ ਬਾਸਮਤੀ 1121 ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ।

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿਚ ਬਾਗਬਾਨੀ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਸਵੈ-ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਲਈ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਲਈ ਇਸ ਵਾਰ ਸ. ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਸ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਬਿਰੜਵਾਲ, ਤਹਿਸੀਲ ਨਾਭਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ 36 ਸਾਲਾ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਬਾਗਬਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਹੋਈ। ਪੁਸ਼ਤੈਨੀ ਖੇਤੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਫਲਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕਣਕ-ਝੋਨੇ ਦਾ ਬਦਲ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਇਹ ਕਿਸਾਨ 4 ਏਕੜ ਅਮਰੂਦ ਅਤੇ 2 ਏਕੜ ਸਬਜ਼ੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ 4 ਏਕੜ ਬਿਲ ਦਾ ਬਾਗ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀ ਹੇਠ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਵੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਉਹ 23 ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫਲਾਂ ਦੇ ਬਾਗ ਅਤੇ 25 ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਸਬਜ਼ੀ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਅਧੁਨਿਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਅਪਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਿਸਾਨ ਲਈ ਸੀ ਆਰ ਆਈ ਪੰਪਸ ਐਵਾਰਡ ਸ. ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤਰ ਸ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਪਿੰਡ ਚੱਕ ਕਲਾਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਕਿਸਾਨ 7 ਏਕੜ ਆਪਣੀ ਅਤੇ 45 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਠੇਕੇ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਕੁੱਲ 52 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਪਿਛਲੇ 22 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਖੇਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਕ੍ਰਿਸੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਖੇਤੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਵਿਗਿਆਨਕ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਖੇਤੀ ਲਾਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਨਿਪਟਾਉਣ ਹਿਤ ਪੈਡੀ ਟ੍ਰਾਂਸਪਲਾਂਟਰ, ਤੂੜੀ ਵਾਲੇ ਰੀਪਰ, ਰੋਟਾਵੇਟਰ, ਮਲਚਰ, ਸਟ੍ਰਾਅ ਰੀਪਰ, ਪੋਟੈਟੋ ਪਲਾਂਟਰ, ਪੋਟੈਟੋ ਡਿੱਗਰ, ਲੇਜ਼ਰ ਲੈਵਲਰ ਅਤੇ ਹੈਪੀਸੀਡਰ ਵਰਗੀਆਂ ਆਧੁਨਿਕ ਖੇਤੀ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਬਠਿੰਡਾ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ ਬਾਗਬਾਨੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਫਲਾਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਸਿੰਘ ਮਾਹਲ ਯਾਦਗਾਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਇਸ ਵਾਰ ਸ. ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤਰ ਸ. ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਮਰ 45 ਸਾਲ, ਪਿੰਡ ਜਗਤਪੁਰਾ, ਬਲਾਕ ਗੰਢੀਵਿੰਡ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਤਰਨਤਾਰਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਉੱਦਮੀ ਕਿਸਾਨ ਹੈ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਵਾਹੀਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨ 5 ਏਕੜ ਹੈ ਅਤੇ 15 ਏਕੜ ਠੇਕੇ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਕੁੱਲ 20 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਪਰ ਖੇਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ. ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਪਿਛਲੇ 30 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਖੇਤੀ ਦੇ ਧੰਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕਰ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ 20 ਏਕੜ ਵਿਚ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ. ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਜਾਫਰੀ, ਲੱਡੂ, ਗੋਂਦਾ, ਗੁਲਦਾਉਦੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਣਕ, ਟਮਾਟਰ, ਮਟਰ, ਮੱਕੀ, ਬਾਸਮਤੀ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਫਸਲਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਦਸਵੀਂ ਤੱਕ ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਉੱਦਮੀ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਅਦਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿਖਲਾਈਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਿਆੜ ਅਤੇ ਜਗਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸੰਚਾਰ ਕੇਂਦਰ
ਮੋਬਾਇਲ: 98142-10269

ਬੇਰ ਦੀ ਸਫਲ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਨੁਕਤੇ

ਬੇਰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੱਖਣ-ਪਛਮੀ ਇਲਾਕੇ ਸੰਗਰੂਰ, ਪਟਿਆਲਾ, ਮਾਨਸਾ, ਬਠਿੰਡਾ, ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਅਤੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਆਦਿ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਪੂਰਵਕ ਉਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਜਾਨ ਫਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਘੱਟ ਮਾਫਕ ਪੌਣ-ਪਾਣੀ ਵਾਲੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੱਧ ਗਰਮ-ਖੁਸ਼ਕ ਅਤੇ ਗਰਮ-ਤਰ ਪੌਣ-ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਡੂੰਘੀ ਰੇਤਲੀ-ਮੈਰਾ ਜ਼ਮੀਨ ਜੋ ਨਾ ਖਾਰੀ ਤੇ ਨਾ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਹਲਕੀ ਜਿਹੀ ਕਲਰਾਠੀ ਤੇ ਚੰਗੇ ਜਲ ਨਿਕਾਸ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ, ਬੇਰ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਬਹੁਤ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ।

ਤੰਦਰੁਸਤ ਬੇਰ

ਬੇਰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਫਲ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਟਾਮਿਨ 'ਸੀ', ਪ੍ਰੋਟੀਨ, ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ, ਫਾਸਫੋਰਸ ਅਤੇ ਲੋਹੇ ਜਿਹੀਆਂ ਧਾਤਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸ੍ਰੋਤ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤਾਜ਼ੇ ਫਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੈਂਡੀ, ਸੁਕਾਉਣ ਲਈ, ਮੁਰੱਬਾ, ਆਚਾਰ ਅਤੇ ਚਟਣੀ ਬਨਾਉਣ ਲਈ, ਸਕੁਐਸ਼, ਨੈਕਟਰ ਅਤੇ ਆਰ ਟੀ ਐਸ (ਬੀਵਰੇਜ) ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡ ਦੀ ਚਾਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਡੱਬਾ-ਬੰਦ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣਾ: ਬਾਗ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਪਿਉਂਦੀ ਬੂਟੇ ਹੀ ਚੁਨਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਵਲੈਤੀ ਕਿਸਮ ਜਿਸਦਾ ਝਾੜ 1.10 ਤੋਂ 1.20 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਜਾਂ ਉਮਰਾਨ ਕਿਸਮ ਜਿਸਦਾ ਝਾੜ 1.50 ਤੋਂ 2.00 ਕੁਇੰਟਲ ਜਾਂ ਜਿਸਦਾ ਝਾੜ 15. ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਹੈ, ਲਗਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕੰਢੀ ਇਲਾਕੇ ਲਈ ਸਨੌਰ-2 ਕਿਸਮ ਵਧੇਰੇ ਢੁਕਵੀਂ ਹੈ। ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਫਰਵਰੀ-ਮਾਰਚ ਜਾਂ ਅਗਸਤ-ਸਤੰਬਰ ਦੌਰਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਰਵਰੀ-ਮਾਰਚ ਵਿਚ ਬਾਗ ਲਾਉਣ ਲਈ ਨੰਗੀਆਂ ਜੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬੂਟੇ ਅੱਧ ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਅੱਧ ਫਰਵਰੀ ਤੱਕ ਪੁੱਟ ਕੇ ਤੇ ਪੱਤੇ ਲਾਹ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਗਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਅਗਸਤ-ਸਤੰਬਰ ਦੌਰਾਨ ਬਾਗ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਬੂਟੇ, ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਾਚੀ ਸਮੇਤ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਬਾਗ ਲਾਉਣ ਲਈ, ਵਰਗਾਕਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੂਟੇ 7.5 × 7.5 ਮੀਟਰ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਲੱਗਭਗ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ 1 × 1 × 1 ਮੀਟਰ ਦੇ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਨਵੇਂ ਲਾਏ ਬਾਗਾਂ ਵਿਚ ਰੂੜੀ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ 20 ਕਿਲੋ, ਦੂਸਰੇ ਸਾਲ 40 ਕਿਲੋ, ਤੀਸਰੇ ਸਾਲ 60 ਕਿਲੋ, ਚੌਥੇ ਸਾਲ 80 ਕਿਲੋ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰ ਸਾਲ 100 ਕਿਲੋ ਪ੍ਰਤੀ ਬੂਟੇ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਮਈ-ਜੂਨ ਵਿਚ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ 200 ਗ੍ਰਾਮ ਯੂਰੀਆ ਤੇ 250 ਗ੍ਰਾਮ ਸਿੰਗਲ ਸੁਪਰ ਫਾਸਫੇਟ (SSP), ਦੂਸਰੇ ਸਾਲ 400 ਗ੍ਰਾਮ ਯੂਰੀਆ ਤੇ 500 ਗ੍ਰਾਮ SSP ਤੀਸਰੇ ਸਾਲ 600 ਗ੍ਰਾਮ ਯੂਰੀਆ ਤੇ 1 ਕਿਲੋ SSP, ਚੌਥੇ ਸਾਲ 800 ਗ੍ਰਾਮ ਯੂਰੀਆ ਤੇ 1.25 ਕਿਲੋ SSP ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰ ਸਾਲ 1 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ ਤੇ 1.5 ਕਿਲੋ SSP ਪ੍ਰਤੀ ਬੂਟੇ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਝਾੜ ਲੈਣ ਲਈ ਅੱਧ ਨਵੰਬਰ ਅਤੇ ਅੱਧ ਜਨਵਰੀ ਵਿਚ 1.5 ਕਿਲੋ ਪੋਟਾਸ਼ੀਅਮ ਨਾਈਟ੍ਰੇਟ 100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਾਂਟ-ਛਾਂਟ: ਬੇਰ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਸਿਧਾਈ 'ਸੁਧਰੇ ਟੀਸੀ ਢੰਗ' ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਾਂਟ-ਛਾਂਟ ਲਈ ਬੂਟੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤਣੇ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ 75 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਤੇ ਕੱਟ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਸੇ ਪਾਸਿਓ ਨਿੱਕਲੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਟਹਿਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ 'ਚ' ਚਾਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਚੁਣ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੇਰ ਦਾ ਫਲ ਨਵੀਆਂ ਫੁੱਟੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਧੁਰੇ ਵਿੱਚ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਸਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਕਾਂਟ-ਛਾਂਟ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਾਂਟ ਸ਼ਾਂਟ ਵੇਲੇ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਟਹਿਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਪਤਲੀਆਂ, ਸੁੱਕੀਆਂ, ਟੁੱਟੀਆਂ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰ ਟਹਿਣੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਲੈਤੀ ਅਤੇ ਉਮਰਾਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਕਾਂਟ-ਛਾਂਟ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਸਥਿਲ ਅਵਸਥਾ ਦੌਰਾਨ ਮਈ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਸਨੌਰ-2 ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਾਂਟ-ਛਾਂਟ ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਤੀਜੇ ਹਫਤੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੀਆਂ 8 ਅੱਖਾਂ ਰੱਖ ਕੇ ਸਿਰ ਕਲਮੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਝਾੜ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਚੌਥੇ-ਪੰਜਵੇਂ ਸਾਲ ਬੇਰੀਆਂ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਭਰਵੀਂ ਕਟਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਤੁੜਾਈ: ਬੇਰਾਂ ਦੀ ਤੁੜਾਈ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਮਾਂ ਅੱਧ-ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਅੱਧ ਅਪ੍ਰੈਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੇਰਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫਲ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ ਪੱਕਦੇ ਪਰ ਬੇਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪੂਰੀ ਪਕਾਈ ਤੇ ਹੀ ਤੋੜਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਅੱਧ-ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਅੱਧ-ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੱਕ 4-5 ਤੁੜਾਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਲ ਦਰਖਤਾਂ ਤੇ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਪੱਕਣ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਦ ਅਤੇ ਗੁਣ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵੀਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਸਮਰਾਲਾ
ਮੋਬਾਇਲ: 89685-22800

ਪਾਣੀ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਿਸਾਨ : ਧਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਸ. ਧਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤਰ ਸ. ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਮੱਠੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜੰਮਪਲ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵੱਖਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਿਸਾਨ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ ਕੁੱਲ 70 ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ 3 ਏਕੜ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੈ ਅਤੇ 67 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਠੇਕੇ ਤੇ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਕਿਸਾਨ ਵੀਰ ਨੇ ਸਾਲ 2017 ਤੋਂ ਕੇ.ਵੀ.ਕੇ. ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਨਿਜੀ ਤਜਰਬੇ:

- ਉਹ ਸਾਲ 2020 ਤੋਂ ਰਵਾਇਤੀ ਕੱਦੂ ਵਾਲੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਥਾਂ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਵਾਲਾ ਝੋਨਾ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਮੱਧਰੇਪਣ, ਉੱਲੀ ਰੋਗ ਅਤੇ ਫੋਕ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ਉਸ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਕਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਕੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਕੀਤੀ। ਸਾਲ 2023 ਵਿਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਭਲਾਈ ਵਿਭਾਗ, ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਨੇ “ਆਤਮਾ ਸਕੀਮ” ਅਧੀਨ ਉਸ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਬਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ।
- ਉਹ ਬਾਸਮਤੀ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਪਾਣੀ ਸਮੇਂ ਖੜ੍ਹੀ ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿਚ ਕਣਕ ਦਾ ਛੁੱਟਾ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਵਾਢੀ ਤੱਕ ਕਣਕ ਵੀ ਉੱਗ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੁਬਾਰਾ ਸਿੰਚਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੀ ਬੱਚਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ਉਹ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਵਰਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀ ਫਿਕਰਮੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਘਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਗੰਨਾ, ਸਰ੍ਹੋਂ, ਛੋਲੇ, ਮਸਰ, ਅਲਸੀ, ਹਰੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਆਦਿ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਬੈਂਡਾਂ ਉੱਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਉਹ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਛੱਪੜ ਅਤੇ ਬਰਸਾਤੀ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੋਟਰ ਅਤੇ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਹਰੇ-ਭਰੇ ਰੁੱਖ ਵੀ ਲਗਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਕੰਨੈਕਸ਼ਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠਾਂ ਦੱਬੀਆਂ ਪਾਈਪਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਬਚੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂਹੰਦ ਨੂੰ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਵੱਧਦੀ ਹੈ।
- ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕਣਕ-ਝੋਨੇ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਅਧੀਨ ਰਕਬਾ ਘਟਾ ਕੇ ਹੋਰ ਘੱਟ ਸਮਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਵਧੇਰੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪਾਣੀ, ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਲਾਗਤ ਖਰਚ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੋ ਸਕੇ।

ਉਸ ਦੀ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਨ-ਸਨਮਾਨ ਵੀ ਦੁਆਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ “ਕਿਸਾਨ ਕਲੱਬ” ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਸਦਕਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਕੇ.ਵੀ.ਕੇ. ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੁਰਸਕਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ-ਪੱਤਰ ਵੀ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸਾਲ 2023 ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ “ਦੈਨਿਕ ਜਾਗਰਣ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ” ਵੱਲੋਂ ਫਿਲੀਪਾਈਨਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਖੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਦਿਅਕ ਦੌਰਾ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਭਲਾਈ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਾਲੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਸਾਲ 2024 ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ ਸ. ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧਵਾਂ, ਸਪੀਕਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ-ਪੱਤਰ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਅਜੈ ਕੁਮਾਰ, ਕੇ ਵੀ ਕੇ, ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ
ਮੋਬਾਇਲ:9463355360

ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਖੇਤੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਡੈਸਕ ਤੋਂ

ਮੌਸਮ

(18-03-2026)

ਆਉਣ ਵਾਲੇ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਲੁਧਿਆਣਾ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਟੁੱਟਵੀਂ ਬੱਦਲਵਾਈ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ।

ਦਿਨ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ:	26.0 ਡਿ.ਸੈ.	ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਨਮੀ:	61%
ਰਾਤ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ:	14.0 ਡਿ.ਸੈ.	ਵਾਸ਼ਪੀਕਰਨ: (ਪਿਛਲੇ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਦੌਰਾਨ)	2.0 ਮਿ.ਮਿ.
ਸਵੇਰ ਦੀ ਨਮੀ:	56%	ਬਾਰਿਸ਼: (ਪਿਛਲੇ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਦੌਰਾਨ)	0.0 ਮਿ.ਮਿ.

ਦਿਨ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 12 ਘੰਟੇ 03 ਮਿੰਟ

ਮੌਸਮ ਦੀ ਭਵਿੱਖਵਾਣੀ: ਮਾਰਚ 18 ਅਤੇ 19 ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ, 20 ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਦਲਵਾਈ ਰਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹਲਕੀ ਤੋਂ ਦਰਮਿਆਨੀ ਬਾਰਿਸ਼ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਾਰਚ 19-20 ਦੌਰਾਨ ਗਰਜ-ਚਮਕ/ਤੇਜ਼ ਹਵਾ (30-40 ਕੇ.ਐਮ.ਪਿ.ਐਚ.) ਚੱਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਸਮ ਦਾ ਹਾਲ

ਇਲਾਕੇ /ਮੌਸਮੀ ਪੈਮਾਨੇ	ਨੀਮ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ	ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕੇ	ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮੀ ਇਲਾਕੇ
ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਾਪਮਾਨ (ਡਿ.ਸੈਂ)	24-27	24-27	24-27
ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਤਾਪਮਾਨ (ਡਿ.ਸੈਂ)	10-13	10-13	10-13
ਸਵੇਰ ਦੀ ਨਮੀ (%)	61-99	65-99	65-97
ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਨਮੀ (%)	26-82	26-82	26-78

ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਮੌਸਮ ਅਤੇ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦਾ ਹਾਲ: ਮਾਰਚ 18 ਅਤੇ 19 ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ, 20 ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਦਲਵਾਈ ਰਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹਲਕੀ ਤੋਂ ਦਰਮਿਆਨੀ ਬਾਰਿਸ਼ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਾਰਚ 19-20 ਦੌਰਾਨ ਗਰਜ-ਚਮਕ/ਤੇਜ਼ ਹਵਾ (30-40 ਕੇ.ਐਮ.ਪਿ.ਐਚ.) ਚੱਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਿੰਚਾਈ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਂ ਕਰਨ।

ਖੇਤੀ ਫਸਲਾਂ

ਕਣਕ

ਅਗਲੇ 3-4 ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਫਸਲ ਨੂੰ ਸਿੰਚਾਈ ਨਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਨਾ ਕਰੋ। ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਬੀਜੀ ਕਣਕ ਨੂੰ ਦਾਣੇ ਪੈਣ ਵੇਲੇ ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਲੋੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਮੀਂਹ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਮਾਰਚ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਪਾਣੀ ਲਾਓ। ਕਣਕ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤਾਪਮਾਨ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਝਾੜ ਵਧਾਉਣ ਲਈ 2% ਪੋਟਾਸ਼ੀਅਮ ਨਾਈਟ੍ਰੇਟ (13:0:45) (4 ਕਿਲੋਗਰਾਮ ਪੋਟਾਸ਼ੀਅਮ ਨਾਈਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ) ਗੋਭ ਵਾਲਾ ਪੱਤਾ ਨਿਕਲਣ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਸਪਰੇਅ ਕਰੋ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਸਪਰੇਅ ਸਿੱਟੇ ਉੱਪਰ ਬੂਰ ਪੈਣ ਸਮੇਂ ਕਰੋ ਜਾਂ 15 ਗਰਾਮ ਸੈਲੀਸਿਲਿਕ ਏਸਿਡ ਨੂੰ 450 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਈਥਾਈਲ ਅਲਕੋਹਲ ਵਿੱਚ ਘੋਲਣ ਉਪਰੰਤ 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪਹਿਲਾ ਛਿੜਕਾਅ ਗੋਭ ਵਾਲਾ ਪੱਤਾ ਨਿਕਲਣ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਸਿੱਟੇ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਪੈਣ ਸਮੇਂ ਕਰੋ। ਜਦੋਂ ਹੀ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪੀਲੀ ਕੁੰਗੀ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤਾਕਤ 300 ਗ੍ਰਾਮ ਜਾਂ ਕੈਵੀਅਟ 200 ਗ੍ਰਾਮ ਜਾਂ ਨਟੀਵੋ 120 ਗ੍ਰਾਮ ਜਾਂ ਅੰਮਪੈਕਟ ਐਕਸਟਰਾ ਜਾਂ ਕਸਟੋਡੀਆ ਜਾਂ ਉਪੇਰਾ ਜਾਂ ਟਿਲਟ ਜਾਂ ਸ਼ਾਈਨ ਜਾਂ ਬੰਪਰ ਜਾਂ ਸਟਿਲਟ ਜਾਂ ਕੰਮਪਾਸ ਜਾਂ ਮਾਰਕਜ਼ੋਲ 200 ਮਿ.ਲਿ. 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਜੇਕਰ ਚੇਪੇ ਦਾ ਹਮਲਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ (5 ਚੇਪੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸਿੱਟਾ) ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 2 ਲਿਟਰ ਘਰ ਬਣਾਏ ਨਿੰਮ ਦਾ ਘੋਲ ਦੇ ਹਫਤੇ-ਹਫਤੇ ਦੇ ਵਕਫੇ ਤੇ 2 ਛਿੜਕਾਅ ਜਾਂ 20 ਗ੍ਰਾਮ ਐਕਟਾਰਾ/ਤਾਇਓ 25 ਡਬਲਯੂ. ਜੀ. (ਥਾਇਆਮੈਥੋਕਸਮ) ਨੂੰ 80-100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਜੇਕਰ ਕਾਂਗਿਆਰੀ ਵਾਲੇ ਸਿੱਟੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਸਿੱਟਿਆਂ ਉੱਤੇ ਮੋਮਜਾਮੋਂ ਦਾ ਲਿਫਾਫਾ ਝੜਾ ਕੇ ਵੱਡ ਲਵੇ ਅਤੇ ਖੇਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਦੱਬ ਦਿਓ। ਬੀਜ ਵਾਲੀ ਫਸਲ ਤੇ ਕਰਨਾਲ ਬੰਟ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ, ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ 200 ਮਿ. ਲੀ. ਟਿਲਟ 25 ਈ ਸੀ 200 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਲਈ ਵੀ ਇਹ ਸਮਾਂ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ।

ਕਮਾਦ

ਮੌਸਮ ਸਾਫ਼ ਹੋਣ ਤੇ ਫਸਲ ਨੂੰ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੰਚਾਈ ਕਰੋ। ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਸੀ ਓ ਪੀ ਬੀ-96, ਸੀ ਓ ਪੀ ਬੀ-95, ਸੀ ਓ ਪੀ ਬੀ-92, ਸੀ ਓ-15023, ਸੀ ਓ 118, ਸੀ ਓ ਜੇ 85, ਸੀ ਓ ਜੇ 64 (ਅਗੇਤੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ) ਸੀ ਓ ਪੀ ਬੀ 98, ਸੀ ਓ ਪੀ ਬੀ-94, ਸੀ ਓ ਪੀ ਬੀ-93, ਸੀ ਓ ਪੀ ਬੀ-91, ਸੀ ਓ-238 ਅਤੇ ਸੀ ਓ ਜੇ 88 (ਦਰਮਿਆਨੀਆਂ, ਪਿਛੇਤੀ ਪੱਕਣ ਵਾਲੀਆਂ) ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਕਰ ਲਵੋ। ਮੌਸਮੀ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 800 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਐਟਰਾਟਾਫ 50 ਡਬਲਯੂ ਪੀ ਜਾਂ ਸੈਨਕੋਰ 70 ਡਬਲਯੂ ਪੀ ਜਾਂ ਕਾਰਮੈਕਸ/ਕਲਾਸ 80 ਡਬਲਯੂ ਪੀ ਕਮਾਦ ਦੀ ਫਸਲ ਬੀਜਣ ਤੋਂ 2-3 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 2-3 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ 800 ਗ੍ਰਾਮ ਐਟਰਾਟਾਫ 50 ਡਬਲਯੂ ਪੀ (ਐਟਰਾਜੀਨ) ਜਾਂ ਸੈਨਕੋਰ 70 ਡਬਲਯੂ ਪੀ (ਮੈਟਰੀਬਿਊਜ਼ਿਨ) ਜਾਂ ਕਾਰਮੈਕਸ/ਕਲਾਸ 80 ਡਬਲਯੂ ਪੀ (ਡਾਈਯੂਰੋਨ) ਜਾਂ 1000 ਗ੍ਰਾਮ ਅਥਾਰਟੀ ਨੈਕਸਟ 58 ਡਬਲਯੂ ਪੀ (ਸਲਫੈਂਟਰਾਜ਼ੋਨ+ਕਲੋਮਾਜ਼ੋਨ) ਨੂੰ 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੌਸਮੀ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਖਤ ਨਦੀਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਾਂਸ ਪੱਤੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਸੈਨਕੋਰ 70 ਡਬਲਯੂ ਪੀ ਜਾਂ ਕਾਰਮੈਕਸ/ਕਲਾਸ 80 ਡਬਲਯੂ ਪੀ ਹੀ ਵਰਤੋਂ।

ਤੇਲਬੀਜ

ਸਰੋ: ਮੌਸਮ ਸਾਫ਼ ਹੋਣ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸਿੰਚਾਈ/ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਜੇਕਰ ਸਰੋਂ ਤੇ ਚੇਪੇ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 40 ਗ੍ਰਾਮ ਐਕਟਾਰਾ/ਦੇਤਾਰਾ 25 ਤਾਕਤ ਜਾਂ 400 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਰੋਗਰ30 ਤਾਕਤ ਜਾਂ 600 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਡਰਸਬਾਨ/ਕੋਰੋਬਾਨ 20 ਤਾਕਤ ਨੂੰ 125 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਛਿੜਕਾਅ ਦੁਪਹਿਰ ਬਾਅਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸੂਰਜਮੁੱਖੀ: ਸੂਰਜਮੁੱਖੀ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਦੋ ਹਫਤੇ ਦੇ ਵਕਫੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਿਓ।

ਮੱਟੇ ਅਨਾਜ

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਚੀਨੇ ਦੀ ਚੰਗੀ ਉਪਜ ਲੈਣ ਲਈ ਬੀਜਾਈ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਮਾਂ 10 ਮਾਰਚ ਤੋਂ 30 ਮਾਰਚ ਤੱਕ ਹੈ। ਇੱਕ ਏਕੜ ਲਈ 3.0 ਤੋਂ 4.0 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਵਰਤੋ। ਫਸਲ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਕੇਰਾ ਜਾਂ ਪੋਰਾ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ 22.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੂਰ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰੋ ਅਤੇ ਬੀਜ 23 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਡੂੰਘਾ ਪਾਉ। ਇੱਕ ਏਕੜ ਵਿੱਚ 52 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਯੂਰੀਆ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਉ। ਅੱਧੀ ਯੂਰੀਆ ਬੀਜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਉ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਅੱਧੀ ਖੁਰਾਕ ਬੀਜਾਈ ਤੋਂ 20 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂ ਪਹਿਲੀ ਸਿੰਚਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਉ। ਜਿਆਦਾ ਖਾਦ ਨਾਂ ਵਰਤੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਫਸਲ ਦਾ ਸਿਰਫ ਫੈਲਾਅ ਹੀ ਵਧਦਾ ਹੈ।

ਹਰੇ ਚਾਰੇ

ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਮੌਸਮ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ 15-20 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਕ ਤੇ ਬਰਸੀਮ ਅਤੇ ਲੂਸਣ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਰਹੋ। ਜੇਕਰ ਹਰਾ ਚਾਰਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅਖੀਰ 'ਚ ਜਾਂ ਮਾਰਚ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਜਵੀਂ ਦੀ ਫਸਲ ਜਦੋਂ ਦੇਧੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਚਾਰ ਬਣਾ ਲਵੋ।

ਦਾਲਾਂ

ਗਰਮ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੁੰਗੀ: ਮੁੰਗੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਐਸ ਐਮ ਐਲ 1827, ਐਸ ਐਮ ਐਲ 832 ਅਤੇ ਐਸ ਐਮ ਐਲ 668 ਦੀ ਬਿਜਾਈ 20 ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ। ਐਸ ਐਮ ਐਲ 668 ਲਈ 15 ਕਿਲੋ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਕਿਸਮਾਂ ਲਈ 12 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਨੂੰ 22.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੀਜੋ।
ਗਰਮ ਰੁੱਤ ਦੇ ਮਾਂਹ: ਮਾਂਹ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਮਾਂਹ 1137 ਅਤੇ ਮਾਂਹ 1008 ਦੀ ਬਿਜਾਈ 15 ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ। ਮਾਂਹ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਕਿਸਮਾਂ ਲਈ 20 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਨੂੰ 22.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੀਜੋ।

ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੱਕੀ

ਮੱਕੀ ਨੂੰ ਯੂਰੀਏ ਦੀ ਦੂਜੀ ਕਿਸ਼ਤ ਪਾਉਣ ਮਗਰੋਂ ਵੱਟਾਂ ਤੇ ਬੀਜੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਚੜਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੀਂਹ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ 10 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੱਕ ਫਸਲ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹਫਤੇ ਦੇ ਵਕਫੇ ਤੇ ਲਾਉ।

ਬਾਗਬਾਨੀ

ਬੋਰ, ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ, ਆੜੂ ਅਤੇ ਅਲੂਚੇ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਨੂੰ ਹਲਕਾ ਪਾਣੀ ਲਗਾਉ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਪਾਉ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਰਸ ਚੂਸਣ ਵਾਲੇ ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦੇ ਰਹੋ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਸਿੱਟਰਸ ਸਿੱਲਾ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 200 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਕਰੋਕੋਡਾਈਲ/ਕੰਨਫੀਡੋਰ ਜਾਂ 160 ਗ੍ਰਾਮ ਐਕਟਾਰਾ/ਦੇਤਾਰਾ (ਥਾਇਆਮਿਥਕਸਮ) ਜਾਂ 6.25 ਲਿਟਰ ਮੈਕ ਐਚ ਐਮ ਓ (ਹਾਰਟੀਕਲਰਚ ਮਿਨਰਲ ਆਇਲ) ਨੂੰ 500 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਫੁੱਲ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਸਦਾਬਹਾਰ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਲਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਵੋ। ਸਦਾਬਹਾਰ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟੇ ਜਿਵੇਂ ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬੂਟੇ, ਅੰਬ, ਅਮਰੂਦ, ਲੁਕਾਠ ਅਤੇ ਬੋਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਵਿੱਚ ਗੁੰਦੀਆ (ਪੈਰ ਗਲਣਾ/ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਤਣੇ ਦਾ ਗਲਣਾ) ਰੋਗ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ 25 ਗ੍ਰਾਮ ਕਰਜੇਟ ਐਮ-8 ਨੂੰ 10 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਤੀ ਬੂਟੇ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਗੱਝੁਚ ਕਰੋ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਸੋਡੀਅਮ ਹਾਈਪੋਕਲੋਰਾਈਟ (5%) 50 ਮਿ.ਲਿ. ਨੂੰ 10 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਬੂਟੇ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮੁੱਢਾਂ ਅਤੇ ਛੱਤਰੀ ਹੇਠ ਛਿੜਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੰਬਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿੱਟੋਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਕੈਰਾਥੇਨ 1.0 ਗ੍ਰਾਮ ਘੁਲਣਸ਼ੀਲ ਜਾਂ ਗੰਧਕ 2.5 ਗ੍ਰਾਮ ਜਾਂ 1.0 ਮਿ.ਲੀ. ਕੰਟਾਫ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਦਾ ਫੁੱਲ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲ-ਪੱਤੀਆਂ ਝੜਨ ਤੱਕ 10 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਕਫੇ ਤੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਅੰਬਾਂ ਵਿੱਚ ਛੜੱਪਾ ਮਾਰ ਤੇਲੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 200 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਕੋਨਫੀਡੋਰ 17.8 ਐੱਸ.ਐੱਲ. (ਈਮੀਡਾਕਲੋਪਰਿਡ) ਨੂੰ 500 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਨਵਾਂ ਫਲਾਕਾ ਅਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।

ਸਬਜ਼ੀਆਂ

ਮਿਰਚਾਂ ਦੀ ਸੀ ਐਚ- 52, ਸੀ ਐਚ-27 ਹਾਈਬ੍ਰਿਡ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸੰਪੂਰੀ, ਪੰਜਾਬ ਤੇਜ ਕਿਸਮਾਂ ਬੀਜੋ। 10-12 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਪਾਣੀ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਮੌਸਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੰਦੇ ਰਹੋ। ਭਿੰਡੀ ਦੀ ਵਧੀਆ ਝਾੜ ਲੈਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਲਾਲਿਆ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸੁਹਾਵਣੀ ਕਿਸਮ ਬੀਜੋ। 10 ਤੋਂ 12 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹਲਕਾ ਪਾਣੀ ਦਿਓ। ਪਿਆਜ਼ ਦੇ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਜਾਮਣੀ ਧੱਬੇ ਅਤੇ ਪੀਲੇ ਧੱਬਿਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 300 ਗ੍ਰਾਮ ਕੈਵੀਅਟ ਜਾਂ 600 ਗ੍ਰਾਮ ਇੰਡੋਫਿਲ ਐਮ-45 ਅਤੇ 200 ਮਿ.ਲਿ. ਟ੍ਰਾਈਟੇਨ ਜਾਂ ਅਲਸੀ ਦਾ ਤੇਲ 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਨਾਲ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। 10 ਤੋਂ 12 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਲਗਾਤਾਰ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਰਹੋ ਤਾਂ ਜੋ ਵਧੀਆ ਫੁੱਲ ਤੇ ਫਲ ਬਣਨ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਪਿਛੇਤੇ ਝੁਲਸ ਰੋਗ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਟਮਾਟਰਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਤੇ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਇੰਡੋਫਿਲ ਐਮ-45, 600 ਗ੍ਰਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ 7 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਕਫੇ ਤੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਫਲ ਦੇ ਗੜ੍ਹੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 60 ਮਿ.ਲਿ. ਕੋਰਾਜ਼ਨ 18.5 ਤਾਕਤ ਜਾਂ 30 ਮਿ.ਲੀ. ਫੇਮ 480 ਐਸ ਐਲ ਜਾਂ 200 ਮਿ.ਲਿ. ਇਡੋਕਸਾਕਾਰਬ 14.5 ਤਾਕਤ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ 100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕੋ।

ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ

ਹਨੇਰੀ/ਝੱਖੜ/ਬਿਜਲੀ-ਚਮਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਰੱਖੋ। ਸਾਫ਼ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਓ। ਕੱਟੜੂ/ਵਛੜੂਆਂ ਨੂੰ 15 ਦਿਨ ਦੀ ਉਮਰ ਤੇ ਪਿਪਰਾਜ਼ੀਨ (5 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਸਰੀਰਕ ਭਾਰ) ਫਿਰ 22 ਦਿਨ ਦੀ ਉਮਰ ਤੇ ਅਤੇ ਫਿਰ 1 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੇ 6 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਅਤੇ ਹਰ 3 ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਵਾਈ ਬਦਲ-ਬਦਲ ਕੇ ਮਲੱਪ-ਰਹਿਤ ਕਰਦੇ ਰਹੋ।

ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਸਿਖਲਾਈ-ਕੋਰਸ

ਸਕਿਲ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਸੈਂਟਰ (0161-2401960 ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ 261)

- ਅਪ੍ਰੈਲ 02:** ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੌਰਾਨ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਔਂਕੜਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ
- ਅਪ੍ਰੈਲ 07:** ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕਿੱਤਾ ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਕਿੱਤਾ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ
- ਅਪ੍ਰੈਲ 10:** ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨਵੀਨਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ: ਭਾ.ਬੀ. ਅਤੇ ਸਟਾਰਟਅੱਪ ਈਕੋਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ
- ਅਪ੍ਰੈਲ 20-24:** ਬੇਕਿੰਗ ਵਿੱਚ ਉੱਦਮੀ ਹੁਨਰਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ

PAU Extends Support Across All Social Media Platforms

Connect with Us

Click Down

PAU Portal

 2401960-79 (Ext. 373,475)

ਫ਼ਾਪਕ : ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਿਆੜ, ਅਪਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸੰਚਾਰ, ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ
ਇਸ ਖੇਤੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਡੁਪੇ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਕਾਪੀ ਰਾਈਟ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ/ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਡਿਜ਼ਾਇਨ : ਸੰਦੀਪ ਕੌਰ
ਜਤਿੰਦਰ ਕੌਰ